УДК: 338.43:330.341.1:338.24(477)

ІНСТИТУЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Б. Крамар, асистент
Центральноукраїнський національний технічний університет

Аграрний сектор України є однією з ключових складових національної економіки, що забезпечує продовольчу безпеку, формує значну частку експорту та виступає важливим джерелом валютних надходжень. Умови повномасштабної війни спричинили суттєві структурні, економічні та інституційні зміни у функціонуванні галузі, що зумовлює необхідність її системної трансформації. Відновлення аграрного сектору вимагає не лише фізичної реконструкції виробничих потужностей, а й глибокого реформування інституційного середовища, яке визначає ефективність функціонування аграрної економіки. Навіть, в умовах війни, аграрний сектор України зберігає статус стратегічного драйвера економіки, демонструючи високий рівень адаптивності та стійкості. Водночас воєнні дії призвели до руйнування інфраструктури, втрати земельних ресурсів, порушення логістичних ланцюгів і дефіциту фінансування. Крім того, сучасні процеси євроінтеграції вимагають узгодження аграрної політики України з нормами ЄС, що передбачає комплексні правові, економічні та інституційні перетворення. У таких умовах питання інституційної трансформації аграрного сектору набуває особливої наукової та практичної значущості.

Інституційна трансформація аграрного сектору являє собою процес глибоких змін у системі правил, норм, механізмів державного регулювання та взаємодії між суб'єктами аграрного ринку. Вона включає реформування законодавчої бази, фінансово-кредитних інструментів, системи державної підтримки, а також розвиток інституцій ринку землі, інфраструктури та інноваційного середовища. Інституційні зміни визначаються низкою ключових напрямів, які представлені на рисунку 1.

Передусім, визначальним напрямом таких змін є реформування державної політики та механізмів підтримки, оскільки ефективність розвитку аграрного сектору значною мірою залежить від якості інституційної архітектури, рівня прозорості управління та узгодженості регуляторних рішень. У післявоєнний період особливого значення набуває впровадження інструментів цільової бюджетної підтримки, розширення грантових програм, створення гарантійних фондів для агро-виробників, а також удосконалення податкового стимулювання, що сприятиме активізації підприємницької діяльності та відновленню виробничого потенціалу [1].

Водночас вагомим елементом трансформаційних процесів виступає інвестиційна перебудова аграрного сектору та формування нової моделі фінансування. Після 2022 року інвестиційна система зазнала суттєвих змін, трансформувавшись із переважно ринкової у змішану модель, де ключову роль відіграють державні та міжнародні фінансові інструменти. Це обумовлює необхідність розвитку інституцій залучення інвестицій, впровадження механізмів страхування ризиків, розширення доступу до фінансових ресурсів для малих і середніх агровиробників, а також формування ефективної системи фінансової інклюзії. Така трансформація сприяє підвищенню інвестиційної привабливості галузі та забезпечує її довгострокову стійкість [2].

Рисунок 1 - Ключові напрямки інституційних зміни аграрного сектору

Джерело: побудовано автором за матеріалами [1]

Не менш важливим напрямом є поглиблення євроінтеграційних процесів та гармонізація стандартів функціонування аграрного сектору відповідно до вимог Європейського Союзу. Інституційна трансформація передбачає адаптацію до принципів Спільної аграрної політики ЄС, що включає впровадження сучасних стандартів якості продукції, екологічних норм, механізмів державної підтримки та контролю. Це не лише сприяє підвищенню конкурентоспроможності української аграрної продукції на міжнародних ринках, але й забезпечує інтеграцію національної аграрної системи до європейського економічного простору [3].

У контексті сучасних викликів особливого значення набуває цифровізація та технологічна модернізація аграрного виробництва. Розвиток аграрного сектору дедалі більше залежить від впровадження цифрових технологій, таких як системи точного землеробства, автоматизовані платформи управління виробничими процесами, аналітичні системи обробки даних та інноваційні агро-технології. Використання цифрових рішень дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів, оптимізувати виробничі процеси та формувати нову інституційну екосистему агробізнесу, що базується на принципах інноваційності та гнучкості [4].

Паралельно з цим важливим напрямом трансформації є розвиток інфраструктури та логістики, що в умовах війни зазнали значних руйнувань. Втрата традиційних логістичних маршрутів зумовила необхідність диверсифікації транспортних каналів, розвитку альтернативних шляхів експорту та модернізації транспортно-складської інфраструктури. Формування ефективної логістичної системи виступає ключовим фактором забезпечення безперервності поставок, зниження витрат та підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції [4].

Завершальним, але не менш важливим вектором інституційних змін є орієнтація на сталий розвиток та впровадження ESG-принципів (екологічних, соціальних та управлінських стандартів). Сучасні трансформаційні процеси передбачають інтеграцію екологічних вимог до виробництва, забезпечення соціальної відповідальності бізнесу та підвищення якості корпоративного управління. Дотримання ESG-принципів відповідає глобальним тенденціям розвитку світової економіки та є необхідною умовою залучення міжнародних інвестицій і

співпраці з іноземними партнерами [1].

Таким чином, інституційна трансформація аграрного сектору України є багатовекторним, комплексним процесом, що охоплює реформування державної політики, інвестиційної системи, інтеграцію до європейського простору, цифрову модернізацію, розвиток інфраструктури та впровадження принципів сталого розвитку. Синергія зазначених напрямів створює передумови для підвищення стійкості, інноваційності та конкурентоспроможності аграрної галузі, що є ключовою умовою її ефективного функціонування в умовах повоєнного відновлення економіки України.

Список літератури

1. Зінчук А. В. Інституційні детермінанти сталого зростання аграрного сектору через цільову бюджетну підтримку в контексті повоєнного відновлення. URL: https://www.economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/download/1508/1457 (дата звернення: 25.04.2026).

2. Руденко О. М. Стратегічні пріоритети державної політики у сфері інвестування аграрного сектору України в умовах глобальних викликів.
URL: https://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/download/39172/39184/60004 (дата звернення: 25.04.2026).

3. Tkachenko S. Публічне управління і політика: адаптація аграрного сектору України до вимог ЄС. URL: https://www.eu-scientists.com/index.php/pmap/article/download/357/346 (дата звернення: 25.04.2026).

4. Коханюк Я. Аграрний сектор України у період війни та відновлення: економічна стійкість і структурна модернізація. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/10/10.25._topic_Yaroslav-Kokhaniuk-182-190.pdf (дата звернення: 25.04.2026).